

EEN KONINKRIJK ZONDER SPIEGELS

Etienne Van den Steen

EEN KONINKRIJK ZONDER SPIEGELS

Brave New Books 2023

<https://www.bravenewbooks.nl/etiennevandensteen>

*Oostende, oude en zomerlijke stad
aan 't eeuwig orgel dat de golven trappen,
open muziekdoos, zuiver ruisend bad,*

*wanneer ik straks weer door uw hart zal stappen,
genees ik van veel heimwee en veel wind,
omdat ik hier de verte in rust gevouwen vind.*

(Karel Jonckheere)

*“En dat ik toch deugdzaam bèn, blijkt uit mijn liefde voor de
waarheid. Deze is, na mijn gehechtheid aan het geloof, mijn
hoofdneiging. En ik wenste dat ge hiervan overtuigd waart,
lezer, omdat het de verontschuldiging is voor ’t schrijven van dit
boek.*

(Uit: “Max Havelaar”, Multatuli, 1881- eerste hoofdstuk)

'In deze eeuw van materialisme, waarin de macht van het goud sterker dan gelijk welk andere macht schijnt te zijn, is er iets dat ontroering en aanmoediging wekt, wanneer men in voeling komt met een leven zoals dit, dat in schrille tegenstelling staat met de geest van de wereld'.

(1889: Amerikaans dagblad over Jozef De Veuster, alias Pater Damiaan)

DEEL I

2021

EEN VERGETEN DEFINITIE

Eén geldige reden tracht ik te vinden waarom ik hier zit. Hier, in Oostende. Op het terras van wat de sjeke brasserie met bijhorend restaurant *Venetiaanse Gaanderijen* op de Albert I-promenade is. Ondanks het vertrouwd gezegde *met zicht op zee*, de alom aanwezige mensenmassa, de aangename zoute bries, de meeuwen en de schaarse wolken, lijkt niets me na veertig jaar nog vertrouwd. Hier lijkt veel veranderd, hier is inderdaad alles veranderd.

Enige tijd geleden vernam ik per toeval dat een nieuwe aanpak door het stadsbestuur Oostende een modern elan wil geven. In hedendaagse termen heet dat ‘stadsvernieuwing’. Daartoe werd het AGSO opgericht, het *Autonoom Gemeentebedrijf Stadsvernieuwing Oostende*. “Waarom dan?” was mijn eerste vraag. Omdat datzelfde stadsbestuur tien jaar voordien reeds de mening deelde dat de stad ‘verloren, verloederd en verkommerd’ was. Ongetwijfeld was dat ook zo. Hoe het zo ver is kunnen komen werd bij mijn weten niet meteen publiekelijk in vraag gesteld. Traditiegetrouw – en gemakkelijks halve - werd de grootste schuld door de jaren heen op de Duitsers gestoken die ook hier twee oorlogen op hun geweten hadden met veel vernieling als gevolg. En ja, steden worden nu eenmaal ouder.

Maar later, vanaf de jaren zestig, werd bij de vernielzucht van wat men ‘bouwpromotoren’ pleegt te noemen en het gebrek aan cultuurinzicht van een welbepaald burgemeester die met het Europacenter zijn catastrofale handtekening plaatste, amper protest aangetekend. Het mag gezegd: dat een zanderige strook

van vijftig kilometer Belgische duinen met een *muur* van gedochten wordt volgebouwd is één zaak, dat een schitterende Belle Epoque-stad daarvoor wordt vernield is een andere. De weinige architecturale restanten uit deze periode werden dan ook, op enkele exemplaren na, in één beweging weggesneden tot diep in vlees en bloed van wat ooit bloeide, leefde en zich met de naam van *Koninginnestad* mocht kronen.

Ik ben alleen hier aan zee, wat me vanzelfsprekend lijkt omdat ik mezelf ondertussen denk te kennen. Met 'alleen' bedoel ik dat ik niet in gezelschap ben van iemand. Bijgevolg hoef ik niet te praten, niemand te vervelen met mijn zo nu en dan tegendraadse ideeën, alleen om me heen kijken volstaat. Of het boek lezen dat ik gewoontegetrouw bij de hand heb. Dit tafeltje voor mij alleen vind ik meer dan bevredigend. Een kelner met lange, zwarte schort komt voor me staan, vraagt wat ik wens te drinken. Alleen reeds die schort heeft iets nostalgisch, omdat hij aan verdwenen klasse doet denken. Een bruin abdijbier van het vat, antwoord ik zonder aarzelen, terwijl ik vooral oog heb voor een man op de achtergrond die tussen de rijen tafels schuifelt en alles, ook de klanten, in de gaten lijkt te houden. Ik vergis me: hij houdt het hoofd gebogen, blijft vooral naar de grond kijken. Zijn stap is traag, omzichtig, moeilijk of pijnlijk. Soms steunt hij met de hand op één of andere tafelrand als om een verloren evenwicht terug te vinden. Langzaam komt hij dichterbij. Wanneer hij op een meter van mij is genaderd, zeg ik "Dag Guido." Hij blijft staan, kijkt me aan met een matte blik, herkent me niet meteen. Tot mijn silhouet - of wat anders - dan toch lijkt door te dringen in wat zijn vermoeid brein is.

"Manuel? Ben jij dat?"

"Hemzelf. Nogsteeds en voortdurend," tracht ik min of meer grappig uit de hoek van het verleden te komen.

"Jij hier? Hoe lang is dat geleden?"

"Veertig jaar. Bij benadering."

“Hoe gaat het nog?” vraagt hij dan, meer routineus dan verrast.

“Het kan slechter. En met jou?”

Zijn stem is nog steeds dezelfde zoals ik ze me herinner, alleen zijn manier van praten is veranderd. In een paar zinnen die hij langzamer dan vroeger uitspreekt, weet ik nu meteen dat hij zijn zaak dan toch zou willen overlaten, daarover in onderhandeling is met een brouwerij, tegenkanting ondervindt van het stadsbestuur om een reden die mij niet aangaat. Dat hij een appartement heeft gekocht in Barcelona, dat hij onlangs drie overbruggingen heeft gehad. Dat laatste betekent dat hij sedert kort een hartpatiënt is en zowat aan het eind van zijn carrière in deze stad moet zijn gekomen.

“Allee Manuel,” tracht hij me na al die jaren nog eens uit te dagen, “heb je geen zin?”

“Zin waarvoor?”

“Om een appartement in Barcelona te kopen. Er is er nog een te koop boven dat van mij.”

Hij tracht te lachen. Boven zijn appartement aan Las Ramblas bedoelt hij. Ja, de naam zegt me wat, de prijs ook.

“Barcelona? Ik heb andere zaken op mijn agenda staan vrees ik,” weerleg ik terwijl ik het boek dat ik op de tafel heb gedeponereerd tien centimeter naar de rand schuif, weg van het glas bier.

“Lees je nog altijd van dat soort boeken?” vraagt hij, uitgaand op de vorm ervan die *paperback* wordt genoemd.

“Dat soort boeken? Alles is gezonder voor de geest dan een smartphone.”

Waarop hij dan de titel met half gesloten ogen tracht te ontcijferen.

“Dit hier is *Het Koningshuis aan de Belgische kust*,” help ik hem.

“Het koningshuis? Is het dat wat je nu interesseert, het koningshuis?”

“Oostende is gemaakt door Leopold II. Dat weet jij beter dan ik. Kijk maar naar je restaurant. Dat is niet de Savarin die je vroeger had.”

“Wat overblijft van Oostende bedoel je. Hier op de Promenade staat nog maar één villa uit de *Fin de Siècle*, de Villa Maritza. De rest is verdwenen. En de koning die wij nu hebben is niet geïnteresseerd.”

“De Filip. Hoe weet je dat?”

“Filip of Albert of een andere, Boudewijn, Leopold. Voor onze koningen zijn vrouwen interessanter dan erfgoed.” Cynisme krijgt opnieuw een beetje vorm op zijn gelaat. “Je kent toch de geschiedenis van Liliane Baels? Ook zij was van Oostende.”

“Over Boudewijn heb ik zo mijn twijfels.”

“Staat dat niet in je boek daar? Een koninkrijk op zijn Belgisch? Wat betekent dat?”

“Goede vraag. Ik zoek eerstdaags wel een definitie.”

“Zal ik je nu reeds een beetje helpen? Een koning is iemand die wij als bevolking gratis krijgen, van wie het nut nooit in vraag wordt gesteld en die rijkelijk wordt betaald om niet te werken. Daarmee bedoel ik ‘werken’.”

Ik temporeer met een kuch, in de eerste plaats om een onnodige discussie te vermijden. Na veertig jaar dat wij elkaar niet meer hebben gezien, zou dit inderdaad vreemd aankomen. Bovendien herinner ik mij van vroeger dat hij, Guido, het liefst gelijk wil hebben, ook al heeft hij dat niet altijd. En naarmate deze dag vordert voel ik ook nog wat anders, namelijk dat zijn verblijf hier op aarde bijna afgelopen is.

1985

SAVARIN

Nee, ik hoef daar niet te werken in die horecazaak op de Zeedijk, daarvan ben ik me nu reeds een vol jaar bewust. De ganse wereld, of toch een groot deel ervan, heb ik hier ondertussen zien defileren. Want de *Savarin* is een brasserie met klasse, ook al is zij niet groot, waar zowel de zogenaamde jetset van de stad, de toeristen met geld als het gros van de residerende oudere dames hun *après midi* komen doorbrengen bij een kopje *infusion*.

Voor al die oudere dames zijn hier dagelijkse klanten. Routinegetrouw wordt dat kopje na een uur gevolgd door een gratis *pot d'eau chaude* - op hun aanvraag natuurlijk want voor warm water moet toch niet betaald worden vinden zij - waarin dan stiekem een door henzelf meegebracht theezakje wordt gedompeld. Met wat geluk is die pot vergezeld van een bijhorend *petit biscuit*. Voor die twee laatste gestes moet ik zorgen. Zo hebben de dames het graag. Het koekje verdwijnt meestal meteen in de catacomben van hun handtas. Soms met een knipoog naar mij omdat de meesten van dit kwezelend gezelschap ondertussen al lang weten dat ik het opmerk en laat gebeuren. Bij momenten voel ik me net niet schuldig. Medeplichtig. Iedereen die me hier ondertussen kent, zegt immers dat ik te goed ben voor een job als deze. Daarmee bedoelt men dat ik beter iets anders kan doen dan mensen betrappen. Haast dagelijks word ik herinnerd aan die gedachte. Aan het talent dat ik in hun ogen heb, maar vooral aan de kansen die ik mis. Kelner is geen job voor mij.

Toch doe ik het. Omdat Guido me dat heeft gevraagd toen hij deze zaak vorig jaar overnam, met geld van zijn ouders. Guido is één van die geluksvogels die geld krijgen van ouders zonder het vooraf verdiend te hebben. In deze periode vorig jaar zag ik hem nog als een vriend die ik best kon gebruiken. Dat bedoel ik niet in de negatieve zin. Iedereen kan wel eens nood hebben aan een vriend. Daarom was ik ook getuige op zijn huwelijk ergens in de rand van Brussel. Kort daarna, nu een jaar geleden, kwamen wij gelijktijdig van het binnenland naar de kust aangewaaid. Emigreren was een populaire sport in de jaren zeventig. Hij in het spoor van zijn ouders die met pensioen waren gegaan, zich aan zee kwamen nestelen, hem een zaak wilden cadeau doen, ik op de vlucht voor die van mij en de Oost-Vlaamse verkavelingswoede. Nee, wij hebben niets gemeen. Nu zie ik hem als mijn baas. Op zich is dat niet belangrijk, maar hij gedraagt zich sedertdien wel degelijk als een baas. Waarmee ik dan bedoel dat hij het werk grotendeels aan anderen overlaat en in de zomer, wanneer het mooi weer is zoals nu, zich het liefst op het strand gaat nestelen tussen al die onbeschaamde, kleverige lichamen bij de waterlijn. Zijn echtgenote zie ik nooit, dat is opmerkelijk. Ik begin te vermoeden dat hij niet alleen naar vrouwelijke lichamen op zoek is. Er is duidelijk iets veranderd in onze wederzijdse verstandhouding.

Ik woon hier om de hoek, in een straat die op de Zeedijk uitgeeft, de Kemmelbergstraat, op de derde verdieping van een art-décohuis uit de vorige eeuw, dat ik in mijn verbeelding als 'weemoedig' wil omschrijven. Op zich is dat niet mogelijk, maar in mijn overvloed aan fantasie heb ik met dat huis te doen, omdat de voorgevel zwart is van de lege jaren en het gebrek aan respect van de vastgoedmakelaars. Ook hier dus in de zijstraten van de Zeedijk. Omdat het binnenkort wellicht op zijn beurt wordt afgebroken zoals de rest uit die tijd. Omdat het met de moed der wanhoop rechttop blijft staan zoals een oudstrijder van de grote

oorlog die wil getuigen van zijn ellende aan het front. Zonder dat iemand hem nog begrijpt natuurlijk, tot hij er zelf bij neervalt onder het gewicht van zijn met de jaren verweerde decoraties. Het staat op een paar stappen van het strand, het zand, het water en de wind. Van hieruit, zelfs binnenin, kan ik de zee horen. Ik hoor ze altijd, vooral als ik alleen ben, als het stil is, zoals op een eiland dat ik me bij voorkeur inbeeld als verlaten.

Op het einde van mijn dag, als ik thuis ben gekomen, parafraseer ik telkens dezelfde zin, of moet ik zeggen dezelfde korte vraag van vier woorden: 'Ben ik een loser?' De ene keer doe ik dat wat trager en nadrukkelijker, alsof er elk ogenblik een antwoord kan volgen, de andere keer ingekort tot dat ene woord 'loser'. Dat doe ik tegen mijn spiegelbeeld dat ik dagelijks opnieuw ontmoet. In de spiegel zie ik mezelf meer dan eens in de vorm van een wazige gedaante, laat ik dat maar toegeven, als een silhouet waarin ik mezelf niet noodzakelijk herken. Gewoontegetrouw loop, stap of struikel ik hem voorbij op de derde verdieping waar hij aan de muur hangt, laat in de nacht of vroeg op de morgen, alvorens ik in bed kruip. Mijn bed is een matras op de vloer in de nok van het dak. Op de vloer, omdat ik namelijk geen tijd heb - ik bedoel geen zin - om me met futiliteiten als de inrichting van een slaapkamer bezig te houden. Ik ben vrijgezel, dat beseft ik beter bij elke nieuwe dag. Wanneer ik een paar seconden de contouren van mijn hoofd in het spiegelglas heb bekeken, mezelf in een flits of een wazige streep dan toch meen te hebben herkend, komt die vraag steevast na het woord 'Jeezes!' Steevast na die paar glazen die ik alweer teveel heb gedronken. Tot daar.

Voilà. Je zal me niet geloven, lezer. Dat weet ik nu reeds. Eigenlijk móét ik het ook niemand vertellen. Maar om één of andere reden doe ik het toch, met één latente, hardnekkige vraag in mijn hoofd: waarom?

EEN ABSURD IDEE

Lang geleden overkwam het mij, toen Oost-Vlaanderen nog een mooi land was. Op een ochtend kroop ik uit bed met één absurd idee in mijn hoofd: ik wilde films maken. De rest van mijn leven. En absurd was het, omdat ik totaal geen benul had van wat er allemaal op mij zou afkomen. Ik was achttien, naïef en na elf jaar was ik van de ene dag op de andere afgestudeerd aan een katholiek college in Aalst. De stad van Daens en Boon. "Eindelijk!" Overal werden kreten van opluchting geslaakt zoals bij de Bevrijding na de oorlog. Dit zalige moment had inderdaad een bevrijding van een juk van jaren moeten worden, maar voor mij was het dat niet helemaal. Misschien zeg ik beter: helemaal niet.

Ik ben nooit graag naar die school gegaan, dat geef ik toe. Het 'Klein College' in de volksmond, dat van de pastoors, was in werkelijkheid groter dan het 'Groot College' van de Jezuïeten aan de andere kant van het stadscentrum met uitzicht op de giftige Dender en zijn fabrieken. In mijn ogen was er iets vreemds met de pastoors die er rondwaarden in de gedaante van leraars in zwarte soutane. In mijn ogen gedroegen zij zich inderdaad vreemd, alsof zij geen echte mannen waren, maar buitenaardse wezens. Een onbestemde dreiging straalde van hen uit.

Alles was begonnen in het zesde jaar Latijn-Wiskunde, waar "de Sjampie", dat was zijn bijnaam, met zijn stoppelbaard tegen mijn kin kwam aanwrijven omdat ik - toeval of niet - bijna het maximum had behaald op een wiskundeproef. Bijna. Sedertdien heb ik dat maximum als streefdoel achterwege gelaten. Het jaar daarop, in het vijfde, kwam "Petoetje" - kort en rond van postuur met daarop een gelaat als een oliebol - bij één van zijn routineuze

ontdekkingswandelingen doorheen de rijen schoolbanken met een passerpunt in mijn bil steken. Leerlingen droegen toen nog korte broeken, dus ik ook. In het vierde jaar, ik had de baard in de keel, werd ik op een middag, tijdens de speeltijd, geheel onverwacht naar de residentie van diezelfde oliebol ontboden. Het ongewone tijdstip alleen riep reeds vragen op. Vrij snel kwam de reden aan het licht. Van achter zijn schrijftafel vuurde hij een salvo van doelbewuste vragen op me af over vermeende natte dromen. Hij maakte er net geen tekening bij.

Ook al waren deze mij vreemde menselijke gedragingen op zich niet echt of zelfs helemaal niet dramatisch, zij hebben me uit al die jaren een eerste zaak doen onthouden: vanaf dat ogenblik had ik niet alleen een hekel aan olieballen. Een tweede die ik me voorhield was dat ik nooit, maar dan ook nòit, leraar of pastoor wilde worden.

Geholpen door de pubertijdjaren en de ontluikende atmosfeer van contestatie kreeg ik een hekel aan die school en met haar aan alle scholen in de wereld. Aan alle gevangenissen, alle hospitalen, alle kazernes, alle seminaries. Die leken allemaal op elkaar. Mijn dilemma was echter: ik studeerde graag. Als ik op school was zat ik niet thuis in het dreigende vizier van vader aan de tafel tijdens het middag- of avondmaal waarvan het routineuze basisingrediënt - moeder had nooit kooklessen gevolgd - pompwater was. Hoe meer ik studeerde, hoe meer ik me buitenbaarmoederlijk voelde groeien.

Dat filmidee in mijn hoofd, dat kwam op vrijdag 27 juni 1969. In een tijd van beatlemania, flowerpower, losbandigheid, want dat leek het mij in de maatschappij ondertussen geworden, de straten van de stad waren gevuld met beha-loze stoeipoezen in minirokjes op fietsen, met langharige snoevers die in groepjes hash stonden te roken. Naar wat ik van sommige ouderen moest

geloven was hun libido in wanverhouding met hun verstand. Maar dat werd een generatie voordien ook van de rockers en Elvis Presley gezegd. Kwam daar bovenop dat ik nu precies dat soort vader had die zich sedert hij veertig was geworden zichzelf tot kunstschilder had gekroond omdat hij zich dat financieel kon veroorloven. Hij leefde zoals elke zelfbenoemde kunstenaar het liefst leefde: voor zijn eigen ik-persoon. In zijn concreet geval voor zijn schilderkunst met olieverf waarin hij zichzelf op anachronistische wijze een magisch-realist noemde en waarin het mij opviel dat er amper één doek was waarop geen naakte vrouwen afgebeeld stonden, afgebeeld lagen of door het firmament vlogen. Die vrouwen waren allemaal slank, niet zoals moeder, maar daarover repte niemand met een woord. Zijn vrouwen waren mooi, zij hadden allemaal hetzelfde uitgestreken gelaat, een winkel vol etalagepoppen, een gekloonde harem. Iedereen zweeg over het feit dat moeder daarover zweeg.

Filmregisseur worden was bijgevolg de meest logische, viriele gedachtengang die mij als zoon van hem te binnen viel. Ook al was daar helemaal niets logisch aan. Ik wilde mijn eigen realiteit scheppen zoals hij dat voor zichzelf deed. Ik wilde niet langer de beelden zien die me overal door ongenaakbare pastoors werden voorgehouden, beelden van zondaars die over alles spijt moesten hebben en dat dan op de koop toe bij hen gaan opbiechten, beelden van een gefolterde, stervende jood aan een kruis, die er nooit in geslaagd was de wereld te redden. Halleluja. Mijn eigen beelden, mijn eigen visie op het leven, daarop kwam het voortaan aan. Deze plotwending bracht een in de eerste plaats psychologische scheiding met zich mee, een splitsing van de wegen waarop mijn ouders en de school gegrondvest waren en de weg waarop ik voortaan mijn bedenkelijk lot zou zoeken. Als ik zou falen in mijn opzet, dan moest ik de pijn van de wonde en de vernedering maar zelf verbijten. Daarvan was ik overtuigd, daartoe was ik in mijn absurde naïviteit bereid.

De mensen die nu eenmaal mijn ouders waren zaten in een sofa toen ik per fiets thuis aankwam. Dat was maandagmiddag, 30 juni 1969. Zij zaten te wachten op wat ik hen zou vertellen nu mijn laatste jaar in het college afgelopen was. Mijn onderscheiding vonden zij niet meer dan een logisch resultaat voor iemand zoals ik. Alleen vonden zij het jammer dat ik, vergeleken met het tweede trimester, in het derde trimester acht percent was gezakt. Ik had maar 84 deze keer. Een betere score dan die van mijn één jaar oudere broer, maar zijn resultaten waren niet naar beneden gegaan, die stonden altijd laag. Dat was hem dus vergeven. Hoe dàt bij mij dan kon gebeuren? Dat had echt niet moeten zijn, maar gezien mijn lastig karakter leek het hen logisch. Daarom mocht ik als beloning voor de rest van de dag onkruid wieden in hun sjeke tuin.

Voor het zover kwam, liet ik de naam "Ritcs" vallen. Waarop ik meteen de atmosferische aardschok voelde waarmee een meteoriet uit de hemel net niet op hun hoofd neerknalde. Vol ongeloof en met een aanzet van smeulend misprijzen keken zij me aan. De vloeibare lava pruttelde op uit de ondergrond van hun helse vulkaan.

Wat "Ritcs" dan wel betekende? Kon je daar voor schoolmeester leren misschien?

Daarop zei ik dan: "Rijksinstituut voor Toneel en Cultuurspreiding. Dat is in Brussel."

"Toneel?! Gij toneel?!"

Sedert wanneer ik dan toneel wilde spelen? Dat deed ik al genoeg vonden zij. Eén enkel woord schoot me als een repetitieve bliksemschicht doorheen het hoofd: "Ik?" Gevolgd door een ander: "Toneel?"

"Cultuurspreiding, dat wil ook zeggen films maken!"

"Gij die films wilt maken?!"

Vader had zo zijn gebruikelijke artistieke parafrasering. Daarbij lachte hij groen. De kleur van sommige van zijn schilderijen. In mensentaal betekende dat: hij lachte helemaal niet, maar schoot rood aan, vervolgens wit zoals een verkeersbord met 'gesloten in beide richtingen'. Zo kende ik hem al enkele jaren. Vanaf de leeftijd van veertig heeft hij niet meer gewerkt voor de kost - misschien val ik tegen mezelf in herhaling - zijn vrouw, mijn moeder, had nu eenmaal in alle stilte geërfd, nooit in zijn leven heeft hij belastingen betaald. Je moet het maar kunnen, maar ook dat verklaart zijn agressief karakter niet. Op zijn veertigste kon hij dat ook niet meer verantwoorden, dat weet ik van zijn boekhouder Albert die in een ver verleden zijn jeugdvriend was, hij was dus wel verplicht van niet meer te werken. Ja, wij begrepen dat.

Nu wisten zij wel waar Brussel lag, maar ze kenden het Ritcs niet. Dat weerhield hen niet van de overtuiging dat het een hogeschool was waar ongetwijfeld pretentieuze idioten rondwaarden, waar ik gegarandeerd nog meer dan reeds het geval was, van het rechte pad zou afdwalen. Het rechte pad van schoolmeesters, pastoors en nonnen zoals mijn tante, één van moeder's zussen. Bevriend met Mobutu heb ik gehoord. Recht naar de hemel, zonder tijdverlies aan verkeerslichten, heb ik er meteen op mijn persoonlijke parodiërende wijze in het diepst van mijn gedachten aan toegevoegd.

Maar dit keer bleef ik het echter herhalen, voor het eerst in mijn leven was ik niet van mijn voetstuk te brengen: ik wilde films maken. Waarom? Wié in de familie - buiten moeder - zag mij trouwens schoolmeester worden? Of schilder? Op mijn leeftijd wist ik toch al iets van mezelf, riposteerde ik. Wat ik vooral niét wilde, was vader imiteren.

Op een dergelijk moment van redetwist verscheen mij, om één of andere vreemde reden, telkens het beeld van Salvador Dali

voor de geest, met wie hij zich al te graag vergeleek. Naar verluidt wilde Dali niet eens een zoon, uit schrik dat deze hem ooit zou overtreffen. Om die reden ook sliep Dali niet bij zijn vrouw Gala in bed. Dit laatste heb ik ooit in een encyclopedie gelezen.

En ja, het werd inderdaad het Ritcs. Ook al koste dit mij het laatste sprankeltje hoop op een goede relatie met hen. Voor zover ik deze woorden nog mocht gebruiken. Ondertussen had moeder me op haar onzichtbare - beter: ondoorzichtige - wijze geleerd hoe ik me assertief moest opstellen tegen de vijandige wereld waarmee ik zeker zou geconfronteerd worden. De wereld zat vol duivels, herhaalde ze tot vervelens toe, waarmee zij dan natuurlijk al de andere schepsels van haar God bedoelde. Ik moest mezelf verdedigen, ik moest de agressie van al die slechte mensen zien aankomen. Ik moest ervoor zorgen dat ik wapens bij de hand had om me te verdedigen, pistolen, vuurpijlen, andere pijlen, een levensnoodzakelijke tactiek uitwerken. Ik moest inzien dat ik, en ik alleen, de beste was en de rest van de wereld verdorven. Op een ogenblik als dit hield zij vader natuurlijk diplomatisch buiten haar schietbereik. Hoe zij dit dan allemaal wist? Geloof doet veel met een mens.

Alles wat me te binnen schoot van antwoorden, ideeën, opmerkingen, frustraties, gevoelens, argumenten, namaakfilosofieën schreef ik meer dan eens stiekem op mijn kamer neer op flarden papier. Sommigen noemen dat een dagboek. En met de bedoeling alles ooit wel eens te ordenen, verborg ik de groeiende stapel nota's achteraan in een kast.

De dag kwam, samen met de miezerige regen en de kleinzielige zomerzon die zich verschool achter sluierwolken. Ik spoorde per trein naar Brussel, een trein die rammelde als een afvoerpijp naar de vrijheid, ik ontdekte het Centraal Station van Brussel, galerie

Ravenstein, het Koningsplein, het lawaai van een te drukke stad, klom via zwarte huizenrijen, toeterende auto's, schurende trams omhoog richting Naamse Poort, stapte met trillende knieën en een natte kop de ijzeren deur in de Theresianenstraat naar binnen. Zij viel achter me dicht zoals een gevangenispoort, galmend en meedogenloos.

De wereld van schijnbare bandeloosheid binnenin was het eerste dat me opviel. Dit was irreëel: lege blikken op de grond, etensresten naast de vuilnisbakken, natte tafels, overvolle asbakken met peuken. Ik geef toe, thuis had ik nooit iets dergelijks gezien. Op de tweede plaats gevolgd door de luidruchtigheid van de aspirant-studenten die er wellicht van uit gingen dat zij nu reeds waren geslaagd. Franse klanken van het INSAS ketsten af op de afbladderende muren. De Nederlandstalige adviescommissie, ik noem ze het selectie-eskadron, liet op zich wachten. Een half uur na afspraak kwam ik dan eindelijk in de voorlinie aan de beurt, moest pal voor ene Jo Röpcke gaan staan die op een stoel in het midden van een regiment specialisten zat. Als voorzitter voerde hij het woord, richtte zich als een beminnelijk man tot mij, jazeker, hij glimlachte zelfs, zoals hij dat vaker op TV deed. Hij wilde weten welke boeken ik het laatst had gelezen.

"Ik lees geen boeken," was mijn beknopt antwoord. Ik schrok niet eens van mezelf.

"U leest geen boeken?"

Hij, Röpcke, leek een heel klein beetje verwonderd door mijn reactie. Ik zeg wel 'leek'. Was het een binnenpretje? Een zoveelste zucht van frustratie omdat hij nog maar eens een pummel voor zich had staan?

"Mag ik vragen waarom niet, meneer Bacro?"

Mijn tactiek had iets van een salvo dumdummykogels, hollow-points, die ik als doodsbange frontsoldaat afvuurde en waarmee

ik alles aan diggelen schoot, in de eerste plaats mijn eigen stellingen. Ik had fantasie van mezelf genoeg, repliceerde ik, had geen behoefte aan een hoop fictie waarin alleen anderen geïnteresseerd waren. Noch James Joyce noch Aster Berkhof - ik hield het bij die twee namen, de ene kende ik nog van op college, de andere van mijn tante non - ook al was er totaal geen verband tussen beide, hadden mij iets te zeggen. Ik had ze ook niet gelezen. Ik geloofde in mezelf, dat was voldoende.

Op deze woorden volgde een subtiele stilte van vier seconden waarin ik vraagtekens dacht te zien verschijnen in de ogen van zowat iedereen. Flauwe, pinkelende sterretjes aan een firmament. Glimwormen die bij nader inzien geen vraagtekens maar uitroepetekens waren, nog maar eens, innerlijke spot voor zoveel arrogantie, eigendunk, stupiditeit. Het negatief advies was nu reeds gesigneerd. Maar ik zou doorzetten, wacht maar Röpcke, ik zou het eerste jaar Ritcs volgen, doorbijten, omdat ik nu eenmaal goed was. Moeder heeft het gezegd. Mijn eigendunk bladderde van me af zoals de verf van de muren van het Ritcs.

Ik stond recht om de arena te verlaten. Het laatste dat ik me van Jo Röpcke herinner was zijn vraag: "Waarom bent u zo agressief, meneer Bacro?" Was ik dan agressief? Komaan. Of verdedigde ik mezelf alleen? Tegen wie? Tegen een vijand die onzichtbaar was, fictie? Een virus? Wist ik het maar.

Misschien wil ik hem dat antwoord ooit nog geven. Als hij niet overleden is voordat ik het heb gevonden.

EEN STEM ALS MUZIEK

Zijn naam was Marc Weemaels. Ooit was hij de eerste van wie ik me voorstelde dat hij een vriend zou worden. Hij was een paar jaar ouder dan ikzelf, woonde in hetzelfde dorp in de Edestraat, waar ik gedurende jaren elke ochtend per fiets voorbij kwam als ik naar school reed. Ook hij reed in die tijd per fiets naar school in Aalst, maar dan naar een andere dan die van mij, één die ik nooit heb gekend, omdat die niets met godsdienst had te maken. Meestal vertrok hij precies op hetzelfde tijdstip waarop ik aan zijn huis voorbij zou komen rijden. Alsof alles was gesynchroniseerd. Of hij me ooit opgemerkt heeft betwijfel ik, want ik liet hem toen telkens een eind voor mezelf uitrijden zonder hem in te halen. Daarvoor had ik geen zin, heb me daar verder ook nooit vragen over gesteld. Wellicht had ik hem op dat ogenblik in mijn leven gewoon niets te zeggen. Hij had iets eigenaardigs vond ik. Zoals vele anderen trouwens.

Het viel me namelijk op dat hij haast horizontaal op zijn fiets zat, alsof hij erop lag, ook al was er geen tegenwind, hij zette zijn voeten niet recht op de pedalen maar schuin naar buiten gericht en hij droeg een bril met dikke glazen. De laatste twee jaar heb ik hem niet meer gezien. Dat kwam omdat hij ook niet meer naar school reed, maar ondertussen naar Brussel was gaan studeren voor toneeldramaturg. Aan het Ritcs. Hij was één van twee studenten dramaturgie in het jaar van oprichting. Dus geslaagd, ook al was hij dat misschien niet echt.

Het eerste wat ik goed aan hem vond was zijn enthousiasme om naar hier bij ons aan huis te komen. Ook al was het ongetwijfeld op vraag van moeder. Voor de gelegenheid droeg hij geen bril en de reden voor dat enthousiasme ontsnapte me totaal. Die was

alvast niet mijn intentie om filmregisseur te worden, noch mijn talent, noch mijn sympathiek karakter, vermits hij me niet kende. Ook al had ik dat ergens gehoopt. Ik denk eerder dat het zijn fascinatie was voor het soort prestige dat mijn ouders meenden te moeten etaleren.

Het tweede dat me opviel was zijn perfecte uitspraak van de Nederlandse taal en dat met een prachtige baritonstem. Ik moet het zeggen zoals het is: nooit heb ik iemand zo graag en zo mooi Nederlands horen spreken. Op Louis Neefs na, maar die 'zong' zijn liedjes. Alsof een taal plots muziek kon zijn. Ik vergat meteen zijn fiets, zijn voeten en zijn bril. Hij gebruikte zijn stem als wapen - dit noem ik een wapen - om indruk te maken op mijn ouders. En om mij te overbluffen. Zijn stem was inderdaad muziek. Théâtre pur sang. Alsof zij niet bij zijn figuur paste of precies zijn figuur de hoogte in tilde. Bij vader lukte dat uiteraard niet, dat van die indruk. Bij vader lukte nooit iets dat niet door hem zelf was aangebracht of niet in de lijn van zijn eigen interesse lag. Dat heb je nu eenmaal met sommige kunstenaars, ook met sommige vaders.

Marc had ongetwijfeld een verdienste. Op een dag kwam hij met een origineel idee aandragen: hij zou me voorstellen aan Jo Boon, de zoon van Louis Paul, met wie hij bevriend was. Zei hij. Jo was docent aan het Ritcs, waar hij instond voor de ontwikkeling van fotomateriaal. Alleen moest ik hem en zijn lief Greta naar dat kleine hoevetje in Erembodegem voeren, want daar woonde die Jo met zijn vrouw Lucienne Muylaert. Marc had namelijk zelf geen auto, ik was achttien, had net mijn rijbewijs gehaald en mijn eigen vader had er natuurlijk wel een. Hoe het mogelijk was blijft me een raadsel, maar er gebeurden twee wonderlijke dingen die dag: ten eerste kreeg ik de toelating van vader om met zijn Triumph Spitfire te rijden en ten tweede slaagde zijn lief Greta er in om zich te nestelen in die paar

centimeters achter de twee kuipstoelen. Ik herinner me dat zij en Marc straalden bij aankomst in Erembodegem, bij de verwelkoming door twee innemende mensen Jo en Lucienne. Jo die me de hand schudde en verder voor de rest van de avond geen woord meer tegen me te zeggen had. Hij zei het tegen anderen en ik luisterde hier en daar alsof ik een vlieg was.

Zijn vader Louis leefde nog, natuurlijk. Hier ter plaatse was geen spoor van hem te bekennen, wegens niet uitgenodigd dacht ik of wegens gebrek aan interesse voor party's bij zoon Jo. Zelfs indien hij wel uitgenodigd zou zijn, dan was het nog twijfelachtig of hij zou komen. Aan zijn pa Louis moest alles nadrukkelijk gevraagd worden, preciseerde Jo.

"Beroemde filmsterren hebben wij bij ons niet," zei hij, "jammer, wij zijn geen filmland, anders had pa zelf wel cineast of acteur geweest."

Hij noemde hem pa terwijl zijn pa van hem verlangde dat hij hem Louis zou noemen. Bij nader toezien leek Jo meer dan alleen maar respect voor zijn vader op te brengen.

"Al die vrouwen uit zijn Feminattek zijn pin ups, filmsterren zoals Gina Lollo, zo noemde hij haar, en Brigitte Bardot, door de duivel uitgevonden en door God geschapen wezens, placht Louis te zeggen, waarmee we onze eigen echtgenote alleen maar in onze droom kunnen bedriegen."

Hierop begonnen onsamenhangende ideeën alweer door mijn brein te flitsen - soms denk ik echt te veel - mannen die hun vrouw bedriegen, pastoors die hun eigen God bedriegen, hun geloftes of beloftes niet nakomen, de dwangmatigheid van het lichaam, leugens, hypocrisie. Je hoeft niet lang na te denken over de vraag waarom er in de buurt van elk mannenklooster een vrouwenklooster of jongenspensionaat te vinden is. Ook hier in de buurt, in Affligem.

"Mijn pa zat gevangen in een haat-liefde verhouding met Hollywood die hij een leugenfabriek noemde," hield Jo niet op. Maar terwijl hij sprak leek het of er een soort gelatenheid, nostalgie in zijn uitdrukking en zijn woorden verscholen zat. Het was alsof hij zich door de jaren heen tekort gedaan had gevoeld door zijn vader. Was hij slachtoffer van diens beroemdheid, terwijl hijzelf uit beeld verdween in het niets, oploste in een donkere achtergrond, in een kelder in het Ritcs.

Terwijl met de glazen bier en wijn die elkaar opvolgden het geheel van de gesprekken werd gedimd tot halve zinnen, de woorden tot flarden, tegen elf uur op de avond leek het me alsof het geheel zich herleid had tot een vrijpostige mengelmoes van muziek, dans, drank en geflirt. Zelfs Marc Weemaels zag ik heel, maar dan ook héél vertrouwelijk omgaan met een vrouw die gegarandeerd niet zijn lief Greta was. Greta van haar kant deed iets gelijkaardigs in een andere hoek van de woonkamer. En ik van mijn kant tenslotte, zag mezelf bovenop een vuurtoren staan wachten tot de wind weldra kwam aanzetten, tot een nieuwe storm zich zou aandienen, alsof een schip op me afstevende met het woord "weggaan" op de boeg geschilderd.

"En je bent nog niet eens getrouwd," zei ik tegen flirtende Marc op een ogenblik dat ik op een afscheid deed gelijken. Waar ik me dan mee bemoeide? Van welke planeet ik dan kwam? Of ik dan geen benul had van de tijdsgeest? Het soort wereldvreemd gedrag dat ik etaleerde had het voordeel dat ik kort daarna alleen terug naar huis reed. Zonder dat de idee in me opkwam dat zij dit allemaal misschien wel op die manier hadden gepland.

EEN WET VAN OORZAAK EN GEVOLG

Ik zou mezelf doorheen het schooljaar dansen. Dromen waren mooi, de werkelijkheid anders. Ganse dagen en weken liep ik te pochen met het talent dat ik niet had, negeerde ik diezelfde werkelijkheid, ook al zat ik vaak op de eerste rij aandachtig te luisteren naar wat docenten zoal uitkraamden. Want het woord 'uitkramen' was het woord dat ik voor sommigen onder hen wilde gebruiken. Voor Manu Degein ondermeer. Hij had de status van bekendheid verworven met zijn film "Praatvaar". Niemand had die bij mijn weten ooit gezien. Toen hij voor de klas zijn cursus 'Filmvormgeving en Regie' stond te declameren, onderbrak hij die plots halverwege. Hij richtte zich tot mij. Ja mij.

"Waarom zit je mij daar de hele tijd zo aan te staren op de eerste rij?" vroeg hij op een manier eigen aan een homo die aan het schrikken werd gebracht. Ik keek om me heen naar de rest van de klas om zeker te zijn dat ik me niet vergiste.

"Ja, jij!" herhaalde hij.

"Omdat ik op de eerste rij zit," diende ik hem van antwoord.

De klas bulderde, wat te verwachten viel. Maar hulpeloos ging Degein verder met zijn les.

Joris Hoflandt was eleganter, letterlijk én figuurlijk dan. Hij was docent 'Cultuurwetenschappen', maar vooral ook hoogleraar 'Moraalwetenschap' aan de universiteit van Gent. Naar het schijnt speelde hij piano van toen hij amper zes jaar was. Dat was hem aan te zien. Hij bladerde vluchtig doorheen mijn schriftelijk werk dat ik voor zijn vak 'Cultuurwetenschap en Filosofie' had gemaakt. Hij keek me aan. Ja, met de bedoeling om me echt te zien.

"Mijnheer Bacro, U weet toch welk vak dit is?"

Ik knikte.

"Cultuurwetenschap."

"Waarom hebt u dan dit onderwerp gekozen, de 'Western als filmgenre'?"

"De western is toch ook cultuur," antwoordde ik onverstoord. Hij lachte niet.

Dat ik gek was van de spaghettiwesterns van Sergio Leone had hij meteen begrepen. Dat ik nog gekker was van de 'lonesome cowboy' Clint Eastwood die alleen aankwam in een venijnig dorp en alleen weer wegging, dat het verre westen, de wereld op zich, een en al vijandigheid was, dat ik de rechtvaardige bandiet Charles Bronson in mijn hart sloot omwille van zijn karaktersmoel en zijn zuivere intenties, dat die mensen die cowboys en avonturiers waren, risico's namen door in het ongewisse te springen, door de meedogenloze woestijn in te trekken waarvan zij de dreigingen niet kenden, elke dag opnieuw hun leven op het spel zetten, ontberingen moesten ondergaan, gevaren trotseren zoals wilde dieren, outlaws, indianen, gebrek aan water en hygiëne, dat zij niet wisten hoe dit avontuur zou aflopen."

Joris Hoflandt was de eerste professor die zweeg en naar me luisterde.

Dat ik van het genre spaghettiwestern hield omwille van de dialogen die er haast niét waren, van de mensen die luisterden in plaats van spraken, omwille van de close ups, het trage tempo, omwille van het feit dat dingen werden "getoond" in plaats van "verteld", omwille van de muziek van Ennio Morricone die ik onovertroffen in zijn weemoed vond, omwille van het vage onderscheid tussen goed en kwaad, wat één van mijn stokpaardjes was. Goed versus kwaad, leugen versus waarheid. Als dat dan geen cultuurwetenschap was.

Nog één docent tenslotte kan ik me herinneren, naar wiens poëzie, grappige anecdotes en reisverhalen ik graag luisterde.

Ook hij had een bril op de neus, met glazen die zo dik waren dat zijn oogballen erachter uit het daglicht verdwenen. Zijn naam was Karel Jonckheere. Na een paar weken was ik echter de enige overgebleven student in zijn les, iedereen was afwezig, gedeserteerd noemde ik dat, omdat die studenten niet in poëzie geïnteresseerd waren maar in film. En in hun eigen ego. Op hetzelfde ogenblik werden namelijk filmvoorstellingen gegeven van Widerberg, Pasolini, Antonioni, Bunuel, Resnais. Ik zag Karel Jonckheere tenslotte, kort na aanvang van de les, zierend het klaslokaal verlaten. Alsof "mijn" aanwezigheid dan niet voldoende was. Later die dag liep ik hem tegen het lijf in de stad aan het Troonplein, de achterkant van het Koninklijk Paleis, waar hij een verkeersbord trachtte te ontcijferen. Sedertdien hebben wij elkaar echt nooit meer gezien.

Mijn talent moest aangescherpt worden, dat besef had ik nu ook wel. Ik maakte telkens de verkeerde keuzes, ging blijkbaar naar de verkeerde lessen, gaf verkeerde antwoorden. Om mezelf te cultiveren deed ik dus een naïef beroep op mijn nieuwe mentor Marc Weemaels, aan wie ik een tijd geleden met zelfvoldane fierheid enkele van mijn pas geschreven teksten had laten lezen, pseudo-filosofische teksten, dialogen, mijmeringen over de maatschappij waarin wij moesten leven. Weet ik veel. Van zijn antwoord, dat hij om een of andere reden lang had uitgesteld, herinner ik me slechts één woord, het allerlaatste, misschien omdat dit het eerste en enige Franse woord was dat ik hem ooit hoorde uitspreken: "abominable". Over mijn geschrijf heeft hij verder nooit nog een woord gerept.

Sedertdien leek hij wel van de aardbol verdwenen. Op het Ritcs heb ik hem nog slechts éénmaal gezien in de loop van de eerste weken. Die vaststelling kwam als een ontgoocheling. Dat geef ik toe aan mezelf. Ontgoochelingen komen altijd vrij vroeg. Op een middag trok hij naar het café op de hoek van de Pippeling- en de

Kernstraat, aan de andere kant van de Naamse straat. Een studentencafé waar ik in zijn kielzog naar binnen stapte, op een afstand wel te verstaan, zoals vroeger met de fiets, op intoxicerende tonen van *Lay Lady Lay* van Bob Dylan. Om dan vast te stellen dat hij zich liet omringen door beginnende studenten, zoals keizer Caesar dat tweeduizend jaar geleden deed door onderdanige Romeinen, dat hij theater speelde tegen iedereen die hem wilde geloven, zich in zijn mooiste Nederlands profileerde als een wijsgeer, een krak in zijn vak, een ster. Een halfgod in zijn zelf geschapen hemel. En waar hij mij straal negeerde. Amen.